

УДК 339.727

DOI: <https://doi.org/10.32782/2415-8801/2019-5.25>

Кузнєцова Н.В.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри міжнародних фінансів,

Інститут міжнародних відносин

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ВПЛИВ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК КРАЇН, ЩО РОЗВИВАЮТЬСЯ (НА ПРИКЛАДІ МЕКСИКИ)

У статті розкрито роль прямих іноземних інвестицій (ПІІ) в економічному розвитку країн, що розвиваються, яка проявляється через активізацію процесів капіталоутворення, передачу технологій та наукових знань, підвищення продуктивності праці та соціальних стандартів на внутрішньому ринку країни-реципієнта. Визначено вплив ПІІ на економічний розвиток Мексики. Для визначення взаємозв'язку між надходженням іноземних інвестицій та економічним розвитком розглянуто вплив ПІІ за такими напрямками, як роль ПІІ у формуванні валового національного продукту, вплив ПІІ на економічне зростання в країні, роль ПІІ у формуванні основного капіталу, частка ПІІ в обсягу загальних інвестицій країни, роль ПІІ у формуванні сучасного виробництва (на прикладі підприємств «макіладорас») та товарообігу країни, роль ПІІ у створенні робочих місць, розвитку людського капіталу, підвищенні кваліфікації трудових ресурсів, роль ПІІ в розвитку технічного та технологічного прогресу у Мексиці.

Ключові слова: прями іноземні інвестиції (ПІІ), економічне зростання, транснаціональні компанії (ТНК), підприємства «макіладорас», пільги та вимоги до іноземних інвесторів.

ВЛИЯНИЕ ПРЯМЫХ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ НА ЭКОНОМИЧЕСКОЕ РАЗВИТИЕ РАЗВИВАЮЩИХСЯ СТРАН (НА ПРИМЕРЕ МЕКСИКИ)

Кузнєцова Н.В.

В статье раскрыта роль прямых иностранных инвестиций (ПИИ) в экономическом развитии развивающихся стран, которая проявляется через активизацию процессов капиталобразования, передачу технологий и научных знаний, повышение производительности труда и социальных стандартов на внутреннем рынке страны-реципиента. Определено влияние ПИИ на экономическое развитие Мексики. Для определения взаимосвязи между притоком иностранных инвестиций и экономическим развитием рассмотрено влияние ПИИ таким направлениям, как роль ПИИ в формировании валового национального продукта, влияние ПИИ на экономический рост в стране, роль ПИИ в формировании основного капитала, доля ПИИ в объеме общих инвестиций страны, роль ПИИ в формировании современного производства (на примере предприятий «макиладорас») и товарооборота страны, роль ПИИ в создании рабочих мест, развитии человеческого капитала, повышении квалификации трудовых ресурсов, роль ПИИ в развитии технического и технологического прогресса в Мексике.

Ключевые слова: прямые иностранные инвестиции (ПИИ), экономический рост, транснациональные компании (ТНК), предприятия «макиладорас», льготы и требования к иностранным инвесторам.

INFLUENCE OF DIRECT FOREIGN INVESTMENTS ON THE ECONOMIC DEVELOPMENT OF DEVELOPING COUNTRIES (FROM THE CASE OF MEXICO)

Kuznietsova Nataliia

Foreign direct investments (FDI) play an important role in the economic development of countries due to the intensification of capital formation processes, the transfer of technology and scientific knowledge as well as increasing labor productivity and social standards. The important role of FDI as a catalyst for economic growth is confirmed by the experience of a number of countries that have recently demonstrated the high positive dynamics of their economic indicators and the significant structural transformation of their economies in the modern way. The most striking example is China, India, Brazil, Mexico, Singapore, Taiwan, and South Korea. Studying and using foreign experience on the FDI impact on the development of the economies of recipient countries can be very valuable for Ukraine. The main goal of the author is to determine the impact of FDI on the economic development of Mexico. To establish the relationship between FDI inflows and economic development, the following were determined: a) the role of FDI in the formation of gross national product, the impact of FDI on economic growth in the country, the share of FDI in the country's total investments; b) the role of FDI in the formation of modern production and trade of the country; c) the role of FDI in job creation and human capital development; d) the role of FDI in the development of technical and technological progress in the country. In our opinion,

Mexico is the most interesting example among the countries of Latin America, where there is the greatest influence of FDI on the economy and in general on the vector of economic development. However, one of the negative effects of FDI inflows to Mexico is their asymmetry and linking to the economic cycles of the main investing country – the United States (about 50% of FDI annually). This also explains the extremely large asymmetry in the formation of trade turnover and the dependence of the state of Mexico's trade balance, as well as the payment balance on the United States in general. The history of Mexico's economic development has accumulated rich experience in attracting FDI, and its analysis and use may be valuable in substantiating the methods and organization of state investment policy in Ukraine. The case of attracting foreign investment in the Ukrainian economy has existed for many years and continues to remain relevant until now. Ukraine is losing competition to many states in terms of attracted foreign capital. The practical importance of the case of studying the influence of the foreign sector on the country's most important macroeconomic indicators and substantiating an effective state investment policy is increasing; that would significantly enlarge the return on foreign investment and their contribution to the country's GDP growth, as well as the quality of investment process management and, therefore, create additional economic incentives for entrepreneurship.

Keywords: foreign direct investments (FDI), economic growth, transnational corporation (TNC), maquiladoras enterprises, privileges (or requirements) to foreign investors.

Постановка проблеми. На початку третього тисячоліття на перший план економічної глобалізації виходить фінансова сфера. Вільний рух великих фінансових потоків, практично неконтрольоване швидке переміщення великих капіталів значно впливають на національні економіки країн, особливо країн, що розвиваються, й тих, які перебувають у стані перехідного періоду. Прямі іноземні інвестиції (ПІІ) посідають особливе місце серед форм міжнародного руху капіталу. Вони становлять основу діяльності транснаціональних корпорацій (ТНК) на світовому ринку, дають їм змогу засновувати підприємства в зарубіжних країнах для виробництва та збуту продукції чи послуг, швидко реалізовувати нові товари й поширювати нові технології в міжнародному масштабі, підвищуючи конкурентоспроможність самих ТНК. Можливі негативні ефекти від дій ТНК перекриваються позитивними. Так, ПІІ відіграють важливу роль в економічному розвитку країни через активізацію процесів капіталоутворення, передачу технологій та наукових знань, підвищення продуктивності праці та соціальних стандартів на внутрішньому ринку. Національні фірми переймають досвід у виробництві, менеджменті та маркетингу іноземних філій ТНК. Загострення конкуренції змушує національні фірми більш ефективно використовувати ресурси та прогресивні, продуктивні технології, що дають їм можливість отримувати додатковий прибуток. Вивчення та використання іноземного досвіду щодо впливу ПІІ на розвиток економік країн-реципієнтів можуть бути дуже корисними для України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В науковій літературі низка українських на іноземних вчених в різні часові періоди проводила дослідження позитивних та негативних ефектів транснаціоналізації, а також впливу іноземного капіталу на економіку приймаючої країни. Серед основних напрямів досліджень можна виділити такі:

1) роль ПІІ у формуванні валового національного продукту, вплив ПІІ на економічне зростання в країні вкладання ПІІ (О.І. Рогач, Е. Мансфілд, А. Ромео, М. Хаддад, А. Харрісон, Р. Ліпсі, М. Бломстром, М. Цзян, Л. Алфаро, К. Аріндам, С. Селін, В. Касуро та іншу науковці);

2) вплив ПІІ на рівень технологічного та інноваційного розвитку, розвиток людського капіталу в країні вкладання ПІІ (О.І. Рогач, Р. Фіндлі, С. Радовіц, Е. Боренштейн, Дж. Де Григоріо, Дж.В. Лі, Дж. Рапппорт та іншу вчені);

3) вплив ПІІ на конкурентоспроможність економіки, експорт та імпорт країн, що приймають ПІІ (О.І. Рогач, Ф. Баррі, Дж. Бредлі, Х. Сан, К.Х. Занг, С. Сонг, Л. Голдберг, М. Кляйн, М. Кутан, Г. Вукшич, З. Хайлу та інші спеціалісти).

Важлива роль ПІІ як катализатора економічного зростання підтверджується досвідом низки країн, які останнім часом продемонстрували високу позитивну динаміку своїх економічних показників та значну структурну трансформацію у сучасному напрямі своїх економік. Найбільш яскравим прикладом у цьому разі можуть виступати такі країни, як Китай, Індія, Бразилія, Мексика, Сінгапур, Тайвань, Південна Корея.

Постановка завдання. Метою статті є визначення впливу ПІІ на економічний розвиток країн Латинської Америки, зокрема Мексики. Для визначення взаємозв'язку між надходженням іноземних інвестицій та економічним розвитком слід розглянути вплив ПІІ за такими напрямками, як роль ПІІ у формуванні валового національного продукту, вплив ПІІ на економічне зростання в країні, роль ПІІ у формуванні основного капіталу, частка ПІІ в загальних інвестиціях країни, роль ПІІ у формуванні сучасного виробництва та товарообігу країни, роль ПІІ у створенні робочих місць, розвитку людського капіталу, підвищенні кваліфікації трудових ресурсів, роль ПІІ в розвитку технічного та технологічного прогресу у латиноамериканських країнах на прикладі Мексики.

Виклад основного матеріалу дослідження. Останніми десятиліттями Мексика демонструє досить позитивні наслідки активної інтеграції у світове господарство, що забезпечили їй доступ до міжнародних ринків капіталу та допомогли в досить короткі терміни зайняти значні позиції на міжнародній арені. Мексика, на думку автора, найбільш цікава як приклад можливості швидкого економічного розвитку за активної участі іноземного капіталу й збереження економічної та політичної самостійності.

Протягом останніх років Мексика стрімко зміцнює свої позиції як на світовій арені, так і в латиноамериканському регіоні. У 2017 році економіка Мексики посіла 15 місце у світі за обсягом номінального ВВП (1,152 млрд. дол. США), а за рівнем економічного потенціалу вона входить у першу двадцятку країн світу. ВВП на душу населення станом на 2017 рік склав 8 903 дол., що забезпечило країні 69 місце у світі за цим показником. Однак для мексиканської економіки (як і для більшості країн Латинської Америки) над-

звичайно характерні періодичні тимчасові економічні занепади (табл. 1, рис. 1). Так, тільки за останні десять років спостерігаємо таку ситуацію. Після дворічного спаду ВВП внаслідок кризи 2008 року у 2010 році був взятий курс на укріплення макроекономічної стабільності (ВВП зростає на 3,6%), але вже наступний спад у 2015 році був пов'язаний з приходом до влади нового президента, проведенням низки реформ та посиленням криміногенного фактору. Падіння у 2016 році було викликане невизначеністю, зумовленою політикою США й падінням курсу песо.

Одним з пріоритетних напрямів економічної політики Мексики є збільшення припливу іноземного капіталу. Активне втілення урядом країни в життя практики стимулювання іноземних інвестицій дало змогу Мексиці отримати ПІІ в розмірі 32,126 млрд. дол. США у 2017 році й стати однією з найбільш відкритих для ПІІ економік серед країн, що розвиваються. Інвестиції «Грінфілд» за останні 5 років відзначалися на рівні 430–480 проєктів. З 2013 року країна міцно тримається в другій десятці світового рейтингу країн-імпортерів ПІІ. Серед країн Латинської Америки держава стабільно посідає друге місце після Бразилії. Максимальне значення припливу ПІІ в Мексику відзначається у 2013 році, становлячи 47,514 млрд. дол. США [6; 10]. Слід відзначити, що до 1994 року щорічні потоки ПІІ у Мексику ледь перевищували 4 млрд. дол. США, а після вступу в силу НАФТА фінансові потоки збільшилися в рази. У 2001 році іноземні інвестори вклали в кра-

їну вже 30,059 млрд. дол. США. Загалом потоки ПІІ в Мексику визначаються досить сильною волатильністю та пов'язані з фазами економічних циклів у США (головний інвестор Мексики). Загальний обсяг акумульованих ПІІ в економіці Мексики станом на кінець 2017 року склав 499,4 млрд. дол. США. У 2017 році із загального обсягу ПІІ 40,6% інвестицій припали на нові інвестиції, 22,3% склали реінвестиції, близько 22,7% надійшли в розвиток діяльності підприємств «макіладорас», а 14,4% спрямувались на розрахунки між компаніями [7].

Серед основних показників, які дають більш повну уяву про вплив ПІІ та ТНК на розвиток економіки Мексики, слід назвати такі, як співвідношення притоку ПІІ та ВВП країни (за останні 5 років цей показник у середньому був на рівні не вище 3%, хоча у 2013 році сягнув 3,7%), частка ПІІ у загальних інвестиціях країни (в останні десять років вона коливалась від 10% до 17%, але у 2017 році піднялася до 22,2%), накопичені ПІІ на душу населення в Мексиці у 2017 році склали 3 841 дол. США (розраховано за джерелом [8]).

Необхідно відзначити, що у надходженні ПІІ в мексиканську економіку та зростанні обсягів ВВП простежується теорія економічних циклів (зокрема, чітко помітні економічні цикли Д. Кітчана), адже темпи зростання ПІІ коливаються з регулярними піками у 3–4 роки, що пов'язане зі зростанням мексиканської економіки та довірою до неї з боку інвесторів у ці періоди; ПІІ, що є додатковим притоком капіталу в

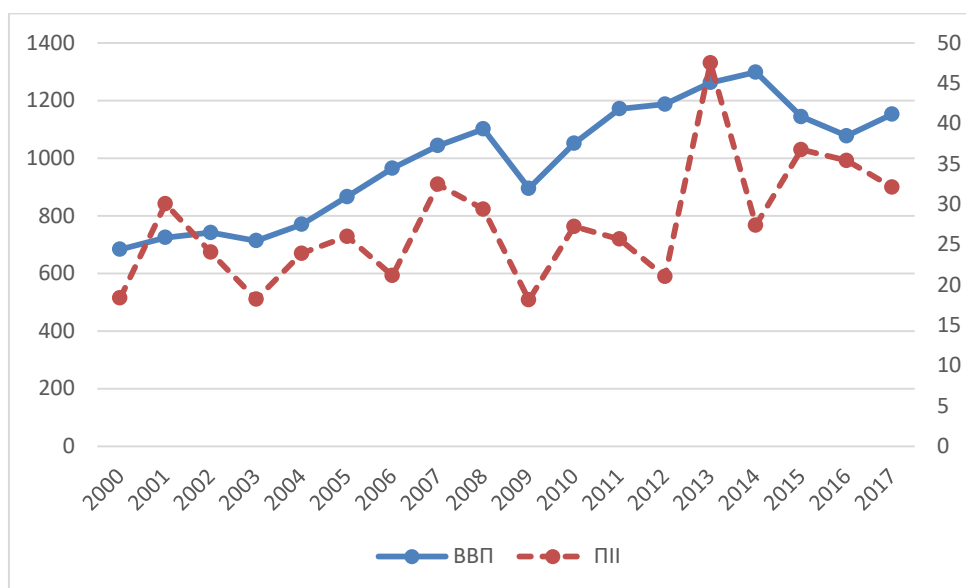

Рис. 1. Мексика: співвідношення показників ВВП та ПІІ млрд. дол. США)

Джерело: побудовано за джерелами [6; 8]

Таблиця 1. Мексика: динаміка ВВП та ПІІ (млрд. дол. США)

Рік	ВВП	ПІІ	Рік	ВВП	ПІІ
2008	1 101,023	29,381	2013	1 262,123	47,514
2009	894,949	18,133	2014	1 298,001	27,412
2010	1 051,043	27,241	2015	1 144,023	36,775
2011	1 171,341	25,677	2016	1 077,134	35,418
2012	1 187,142	21,045	2017	1 152,132	32,126

Джерело: складено за джерелами [6; 8]

економіку, спрямовані на збільшення запасу капіталу й підвищення її інвестиційних можливостей; капітал як один з факторів виробництва сприяє економічному зростанню в Мексиці; ПІІ є каталізатором економічного зростання; зростання ВВП зазвичай приводить до збільшення доходів населення та збільшення внутрішнього споживання. Це разом з дією інших факторів економічного зростання виводить економіку на новий виток економічного розвитку, а також робить її привабливішою для іноземних інвесторів (за сприятливої до ПІІ політики уряду Мексики, що буде розглянуто далі). Отже, існує прямий та зворотний зв'язок між притоками ПІІ в мексиканську економіку та економічним зростанням у країні. У періоди економічного зростання в Мексиці спостерігається значна позитивна кореляція (коефіцієнт кореляції становить 0,54) між обсягом притоку ПІІ та зростанням ВВП. У періоди циклічного спаду (1994–1996, 2001–2002, 2007–2009 роки) кореляція від'ємна, тобто притік іноземного інвестування продовжується або його спад є не настільки значним, як спад ВВП. При цьому загалом в економіці інвестування зростає повільніше, ніж споживання та державні витрати.

На наш погляд, Мексика є найбільш цікавим прикладом серед країн Латинської Америки, де спостерігається найбільший вплив ПІІ на економіку та загалом на вектор економічного розвитку. Однак одними з негативних ефектів притоку ПІІ до Мексики є їхня асиметричність та прив'язка до економічних циклів основної країни-інвестора (США). Так, близько 50% ПІІ щорічно надходить з головної країни-інвестора, а саме США, хоча у 60–80-х роках минулого століття цей показник сягав 80%. У 2017 році основними інвесторами в Мексику були США (47,80%), Іспанія (12,10%), Канада (7,70%), Німеччина (6,30%) [8; 10]. Країни НАФТА (Північноамериканська зона вільної торгівлі (NAFTA), а нині – Угода США – Мексика – Канада (USMCA)) були й залишаються головними інвесторами Мексики, а їх частка (переважно США) в накопичених ПІІ в Мексиці сягає 75%. Це пояснює надзвичайно велику асиметричність у формуванні товарообігу між основними торговельними партнерами Мексики й залежність стану її торговельного балансу як платіжного загалом від торговельних та фінансових зв'язків фактично з однією країною, а саме США. Хоча частка США у загальному товарообігу Мексики має тенденцію до поступового зниження (з 80,1% у 2013 році до 69,3% у 2017 році), як і 50 років тому, фактично є наявність однієї країни-монополіста на всю зовнішню торгівлю Мексики.

Розглянемо галузеву структуру вкладання ПІІ в країну. Фактично завдяки активній дії іноземного капіталу в країні протягом останніх 50–60 років сформувалася структура сучасної економіки Мексики та сучасного виробничого сектору, який складає основу господарства країни (наприклад, ще у 1965 році між США та Мексикою була укладена угода «АВТОПАКТ» про співробітництво двох країн в автомобільній галузі, а насправді про виробництво американськими автомобільними ТНК на території Мексики, а також їх подальший експорт). Аналіз руху ПІІ в Мексику показує збіг галузевої структури вкладання ПІІ та сучасної структури експорту країни. Це підтверджує висновки про те, що ще багато десятиліть тому завдяки ПІІ було

закладено основи сучасних конкурентоспроможних галузей промисловості Мексики, які зараз складають основу її експорту. Завдяки політики уряду Мексики ПІІ спрямовувалися (через систему «пільги – вимоги», що буде розглянуто далі) в розвиток обробної промисловості, а країна змогла позбутися ролі сировинного чи аграрного «придатку» США. У 2017 році найбільш значна частина (більше 70%) прямих іноземних інвестицій, що надійшли в країну, була спрямована у виробничий сектор, насамперед металообробку, машинобудування, виробництво хімічної продукції. У промисловому секторі 52,6% прямих іноземних інвестицій отримали металургійні, верстатобудівні та машинобудівні підприємства; 15,1% складала хімічна галузь; 7,6% – підприємства харчової промисловості; на фінансові послуги припадали 9,6% ПІІ; на транспорт – 5,9%; на видобуток корисних копалин – 4,7%; на електроенергетику – 4,3% [7].

Тепер зупинимось на одній з основних сфер вкладання ПІІ, а саме автомобільній галузі Мексики. У 2017 році інвестиції до традиційної для Мексики автомобілебудівної галузі досягли нового піку, а саме 7 млрд. дол. США (збільшення на 32% порівняно з попереднім роком). Автомобільна промисловість завдяки притоку протягом останніх 50 років ПІІ, насамперед американських, відіграє велику роль в економіці Мексики, а країна посідає 7 місце у світі за виробництвом автомобілів (табл. 2). В табл. 2 представлена інформація стосовно ПІІ провідних компаній світу в автомобільній галузі, що були здійснені в Мексику. Зараз 82% виробленої продукції в автомобільній галузі спрямовуються на експорт, а 18% залишаються на внутрішньому ринку [8].

Таблиця 2. ПІІ в автомобільну галузь Мексики за компаніями вкладання, млн. дол. США

Назва компанії	2007–2010 роки	2011–2016 роки
General Motors	3 870	5 265
Ford	3 000	4 300
Fiat Chrysler		1 170
Volkswagen	1 053	4 073
Daimler Trucks	871	871
Nissan-Renault		2 600
Honda		800
Mazda		770
Total	8 794	19 149

Джерело: складено за джерелами [7; 8]

Потоки ПІІ значною мірою сформували відповідну структуру експорту країни. Галузева структура вкладання ПІІ й галузева структура експорту Мексики практично збігаються. Зовнішня торгівля Мексики не тільки збільшується в обсязі, але й диверсифікується, адже 80% її експорту складають товари, що пройшли те чи інше промислове оброблення [8].

Вступ Мексики в НАФТА сприяв збільшенню в 7 разів обсягів промислового виробництва країни (перш за все обробної промисловості) та в 5 разів обсягів експорту країни. При цьому Мексика завдяки цій угоді фактично стала плацдармом для закріплення позицій американських компаній у всій Латинській Америці. Мексика отримала чи не найбільше від угоди як з торгової точки зору, так і з інвестиційної. Вигідні

умови експорту до США стимулювали перенесення виробництва багатьох американських компаній до Мексики, а менші витрати на виробництво на території країни зробили її робочу силу більш конкурентоспроможною у ціновому сегменті.

Уряд Мексики з 60-х років XX століття проводить послідовну політику стимулювання притоку прямих іноземних інвестицій в обробну промисловість. Головною роллю у залученні інвестицій відіграють експортно-імпортні підприємства, тобто зони, які отримали в Мексиці назву «макіладорас» [1, с. 159; 2, с. 224]. Мексиканський досвід механізмів дії «макіладорас» зводиться до такого: створення ефективного сучасного виробництва експортного спрямування із залучення іноземних інвестицій на основі використання переваг державної програми, сутність якої полягає в підтримці інвесторів (у вигляді різних пільг) та вимог до інвесторів (згідно з цілями національного розвитку країни) в рамках проекту «макіладорас». За рахунок «макіладорас» Мексика покращила свої економічні показники, почала реструктуризацію національної економіки задля збільшення ролі передових галузей промислового виробництва. Приток ПІІ в сектор «макіладорас» складає 40% від загального обсягу ПІІ в Мексику. На «макіладорас» припадають 15% ВВП країни й 25% продукції обробної промисловості. На продукцію «макіладорас» припадають 50% всього промислового експорту країни, а швидкі темпи зростання виробництва на цих підприємствах позитивно впливають на формування сальдо торговельного балансу. Темпи приросту виробництва на «макіладорас» протягом останніх десятиліть складали 9,7% щорічно на фоні 3,5% щорічного приросту виробництва продукції обробної промисловості [7].

На початку своєї діяльності «макіладорас» зосереджувалися на виробництві готової продукції на основі імпортних компонентів. Однак стратегічною метою Мексики в галузі регулювання «макіладорас» було поступове збільшення національної частки компонентів (виготовлених безпосередньо в Мексиці) в готовій продукції «макіладорас», тобто збільшення вартості продукції національного виробника. На сучасному етапі відбувається сильна інтеграція «макіладорас» у систему національного господарства країни за постій-

ного збільшення частки національних виробників та її технологічного ускладнення в готовій продукції «макіладорас». «Макіладорас» поступово відійшли від «чисто зборочних підприємств», працюючих на використанні тільки імпортних елементів. Для прикладу розглянемо основні галузі зосередження «макіладорас» і частку національних виробників у виробництві. Отже, виробництво компонентів для електротехнічної та електронної промисловості становить 24,4%, виробництво вузлів та деталей в автомобільній промисловості – 23,5%, виробництво електротехнічного обладнання та електронної техніки – 11,5%, пошив одягу – 11,5%, виробництво меблів, виробів з дерева – 6,8%, інші галузі становлять у середньому 11% [7].

Зупинимось на системі пільг, які надаються мексиканським урядом для «макіладорас», оскільки саме вони викликали такий успішний та бурхливий розвиток цього типу підприємств і залучення ПІІ у великих розмірах. Так, до першої групи пільг можна віднести митні пільги під час імпорту на умовах тимчасового ввозу для таких товарних груп, як сировина, частини, вузли та компоненти для виробництва товарів на експорт; матеріали для упаковки та контейнера, що будуть використані для експортних товарів; паливо та смазочні матеріали, що використовуються у виробничому процесі; машини, устаткування, інструменти, що використовуються у виробничому процесі; засоби контролю за якістю експортної продукції, обладнання для дослідницьких цілей, засоби зв'язку, засоби для екологічного контролю у виробничому процесі. Митне оформлення імпортних товарів для «макіладорас» здійснюється за спрощеною схемою. Однак і це надзвичайно важливо для розвитку національної економіки, адже такі пільги надаються тільки за дотримання певних вимог до інвесторів. Так, «макіладорас» має право на отримання імпортних митних пільг, якщо щорічний експорт підприємства складає не менше 500 000 дол. США та/або підприємство «макіладорас» чітко дотримується частки продукції, яка експортується (не менше 30% виробленої продукції, хоча є відмінність за галузями промисловості, що іноді доходить до 80%). Якщо продукція «макіладорас» (більше визначеної частки) була реалізована на внутрішньому ринку, отримані «макіладорас» імпортні пільги мають бути компенсовані державі.

Таблиця 3. Найбільші «макіладорас» Мексики, 2016 рік

№	Назва компанії	Країна	Кількість «макіладорас»	Кількість зайнятих	Галузь
1	Delphi Automotive Systems	США	51	66 000	Автоматизовані системи
2	Lear Corporations	США	8	34 000	Автоматизовані системи
3	Yazaki Corporations	Японія	41	33 400	Автоматизовані системи
4	Alcona Fujikura Ltd	Японія	26	23 000	Електротехнічна промисловість
5.	General Motors	США	15	22 000	Автомобільна промисловість
6	General Electric	США	30	20 700	Електротехнічна промисловість
7	The Offshore Group	США	3	16 590	Фінансові послуги
8	Takata	Японія	10	15 800	Автоматизовані системи
9	Sanmina – SCI	США	7	12 110	Електроніка
10	Thomson	США	6	10 875	Електроніка
11	Philips Electronics	Нідерланди	11	10 575	Електроніка

Джерело: складено за джерелом [7]

До другої групи пільг підприємствам «макіладорас» належать різні фінансові та кредитні пільги. Це можуть бути й державна підтримка у вигляді фінансування витрат на будівництво, придбання машин, обладнання, транспортних засобів, й витрати на проведення маркетингових досліджень, підготовку бізнес-планів, придбання технологій та ноу-хау, проведення рекламних компаній. Третя група представлена податковими пільгами, до яких належать право на зменшення бази оподаткування; звільнення від НДС імпортованих та вітчизняних товарів, які використовуються в подальшому виробничому процесі. Друга та третя група пільг пов'язані з жорсткими вимогами до «макіладорас» щодо розвитку передових методів організації виробництва та впровадження новітніх технологій у виробничу діяльність, а також дотримання жорстких вимог «внутрішнього вмісту». Четверта група пільг передбачала створення механізму для спрощення візового режиму для адміністративних та технічних іноземних робітників.

Суттєві зміни відбулися в галузевій структурі «макіладорас» протягом їх п'ятдесятирічного існування. Так, перші підприємства «макіладорас» виникли ще пів століття тому в текстильній, швейній промисловості та «чисто зборочному» виробництві телевізорів, тобто були зосереджені на виробничих процесах, які вимагали від внутрішнього ринку мінімальної кваліфікації робочої сили та мінімальних технологічних знань. Поступово відбувався процес технологічного ускладнення виробничих процесів «макіладорас», а розвиток науко-технічного прогресу в Мексиці та привнесення ТНК своїх технологій створили умови для підвищення кваліфікації мексиканських виробників та збільшення мексиканської внутрішньої частки в готовій продукції «макіладорас». Поступово все сильніше змінювався характер діяльності, відбувалась технологічна ускладненість процесів на підприємствах «макіладорас». Зараз більша частина «макіладорас» представлена високотехнологічними підприємствами в електронній, електротехнічній та машинобудівній, зокрема автомобільній, промисловості, а також текстильній галузі (табл. 3).

У першій сотні компаній-лідерів за кількістю «макіладорас» та кількістю зайнятих провідні позиції посідають компанії США (65 зі 100 крупніших), далі зі значним відривом йдуть компанії таких країн, як Японія, Канада, Китай, Республіка Корея, Франція, Фінляндія.

В Мексиці відзначається значний внесок «макіладорас» у вирішення проблеми зайнятості населення та створення нових робочих місць. На «макіладорас» зайнято близько 1,5 млн. ос., а якщо додати робітників, які пов'язані з діяльністю цих підприємств через виробничо-обслуговуючі зв'язки місцевих фірм, то їх кількість сягне 12 млн. ос., тобто 25% від загальної кількості зайнятих в обробній промисловості або 20% економічно активного населення. «Макіладорас» позитивно впливають також на підвищення загального рівня життя мексиканців, оскільки заробітна плата на цих підприємствах у 2,5 рази вище за середній показник по країні. Найбільший динамізм у збільшенні робочих місць демонструють «макіладорас» у технологічних галузях виробництва, а саме у виробництві автомобілів, електропобутової та електронної техніки. Саме на ці підприємства припадає більше 70% пра-

цівників у галузевій структурі розподілу зайнятих на «макіладорас» [7].

На прикладі Мексики можна побачити, що, згідно з принципами дії «макіладорас», 50–80% виробленої на цих підприємствах продукції експортуються, що дає необхідну для країни валюту для оплати стратегічно важливих товарних груп імпорту. Програма «макіладорас», яку можна назвати державною програмою розвитку передових галузей обробної промисловості за принципом «пільги іноземним інвесторам в обмін на вимоги до іноземних інвесторів», дала можливість Мексиці створити виробництво товарів з орієнтацією на міжнародні ринки, зокрема на збут на північноамериканському ринку, переважно, як було показано вище, у США. «Макіладорас» також отримали можливість використовувати вже готову збутову мережу крупних американських компаній для здійснення продажу готової продукції.

Правовою основою механізму регулювання ПІІ у сучасній Мексиці є Закон про іноземне інвестування від 1993 року, оновлений у 2015 році. У Законі розкрито основні права та обов'язки інвесторів, визначено сектори економіки, відкриті та закриті для іноземних інвесторів [1, с. 159–163; 2, с. 224–235]. Для контролю за великими іноземними інвестиційними проектами урядом Мексики встановлено спеціальний «фінансовий поріг» для іноземних інвестицій, за перевищення якого ПІІ вимагають окремого дозволу та розглядаються Національною Комісією щодо корисного впливу на мексиканську економіку. Для іноземних інвесторів (окрім інвесторів зі США та Канади) «фінансовий поріг» складає 25 млн. дол. США, для північноамериканських інвесторів – 150 млн. дол. США (з можливістю збільшення цього порогу згідно зі зростанням ВВП Мексики).

В Мексиці широке застосування мали виробничі вимоги як засоби регулювання іноземних інвестицій з урахуванням національних пріоритетів та напрямів розвитку економіки країни (хоча в рамках НАФТА вони були значно послаблені). Вони спрямовані на перехід підприємств «макіладорас» від статусу «зборочних підприємств» на основі низької кваліфікованої робочої сили до високотехнологічних підприємств практично повного циклу. Серед низки виробничих вимог можна виділити встановлення певного рівня або відсотка експорту товарів та послуг, що виробляються на підприємствах з іноземним капіталом; встановлення певного рівня або відсотка «внутрішнього вмісту» продукції на підприємствах з іноземним капіталом; придбання, використання та надання переваги товарам і послугам, зробленим або купленим на території країни; прив'язка вартості й обсягу імпорту продукції до вартості й обсягу експорту продукції або обсягу іноземних грошових надходжень; обмеження вартості й обсягу збуту товару, вартості й обсягів послуг іноземного інвестора на території країни або прив'язка обсягу й вартості цих продаж до обсягу та вартості експорту чи виручки в іноземній валюті (експорт повинен складати принаймні 30–50% від загальних продажів); вимоги до трансферу технологій або виробничого процесу; вимоги до обов'язкової національної приналежності головного керівника чи більшості ради директорів підприємства з іноземним капіталом.

Правила «внутрішнього вмісту» в рамках північноамериканської зони вільної торгівлі спрямовані на стимулювання регіонального виробництва в галузях, для яких вимоги регіонального вартісного вмісту дуже високі. Кільком північноамериканським галузям жорсткими вимогами «внутрішнього вмісту» надані конкурентні переваги з нерегіональними виробниками (часто в комбінації з поверненням імпортного мита). До таких галузей насамперед належать автомобільна промисловість, електронна, текстильна, виробництво готового одягу, побутових електроприладів, низки сільськогосподарських товарів. Наприклад, для виробництва автомобілів, легких вантажівок, двигунів, згідно з «правилами походження», регіональний вміст має складати 62,5%. У «правилах походження» для електронних товарів простежується пряма стратегія до збільшення регіонального виробництва високотехнологічних компонентів. «Правила походження» для текстильної промисловості та виробництва готового одягу базуються на тому, що товари цих галузей мають бути вироблені в Північній Америці від першої стадії виробничого процесу до останньої. Ці правила можна назвати ультражорсткими та віднести до гіршого прикладу проявів «правил походження». Проте вони відкрили повний доступ Мексики на ринки США та Канади, а також були спрямовані на захист північноамериканського ринку від азійської продукції [1, с. 159–163; 2, с. 224–235].

Висновки з проведеного дослідження. Економічні дослідження свідчать про те, що країни зі значною часткою інвестицій у ВВП характеризуються вищими темпами зростання, ніж країни, в яких питома вага інвестицій набагато менше. Це можна сказати також про надходження іноземних інвестицій, зокрема ПІІ. Вони надають країнам ефективну комбінацію довгострокового фінансування, надходження та розвитку технологій, управлінського та ринкового досвіду, надання доступу до міжнародних ринків. Позитивний вплив ПІІ на економічне зростання, зокрема в Мексиці, простежується за такими головними напрямками.

1) Збільшення та активізація процесів капіталоутворення в країнах, що приймають ПІІ. Так, капіталоємні проекти (яскравий приклад цього демонструє Мексика) можуть приводити до значних прогресивних структурних зрушень в економіці країни вкладання ПІІ, як наслідок, можуть сприяти зростанню її промислового експорту. Варто зауважити, що контроль з боку ТНК великих активів у ключових галузях економіки Мексики дає можливість їм впливати на вектор розвитку цих галузей. Необхідно також зазначити, що ТНК фактично збільшили середній рівень заробітної плати в країні (на іноземних підприємствах заробітна плата більше). Це приводить до збільшення заощаджень населення і, як наслідок, збільшення внутрішніх інвестицій. На іноземних підприємствах у країнах, що розвиваються, як правило, продуктивність вище, ніж в середньому по країні. Це дає змогу іноземним інвесторам швидко окупати свої вкладання й мати широкі можливості для подальшого інвестування.

2) Передача через канали ПІІ новітньої технології. Необхідно відзначити, що через передачу технологій країни, що розвиваються, отримують нове обладнання, устаткування, технологічне забезпечення, сукупність управлінських та організаційних знань, а також доступ

до світових ринків збуту. Передача нової технології через ПІІ часто пов'язана з підвищенням продуктивності факторів виробництва в країні надходження інвестицій. У Мексиці активно формується на базі первісних ПІІ власний національний науково-технічний потенціал (енергетика, інформатика, мікроелектроніка, біотехнологія тощо). Країна належить до країн з експортно-імпортним характером технологічного обміну, тобто вона й отримує нові технології по каналах ТНК, й виступає в останні 10–15 років експортером технології на міжнародних ринках.

3) Приплив ПІІ (особливо в організацію нових підприємств) у Мексику, що стимулює розвиток людських ресурсів через передачу досвіду на філіях іноземних компаній, підвищення кваліфікації, додаткове навчання трудового персоналу, підвищення майстерності, розвиток підприємницьких та управлінських здібностей. Розвиток людських ресурсів підвищує конкурентоспроможність країни. Збільшення людського капіталу веде до зростання продуктивності праці та інших факторів виробництва, відповідно, національного виробництва загалом.

4) Вплив експортних операцій ТНК в країні вкладання ПІІ на підвищення економічного зростання через збільшення загального експорту країни. Йдеться про ПІІ, які не тільки спрямовані на використання внутрішніх ресурсів країни і використання для збуту продукції своїх іноземних філій внутрішнього ринку, але й орієнтовані на експорт своєї продукції на міжнародні ринки. ПІІ можуть стимулювати розвиток виробництва в розрахунок на попит світового ринку й на ті товари, щодо яких вони мають порівняльні переваги спеціалізації. Особливо сильні позиції у Мексиці ТНК займають в експорті технологічно складних галузей (електронна, електротехнічна, хімічна промисловість, транспортне машинобудування тощо).

Отже, потенційно прямі іноземні інвестиції та ТНК можуть справляти значний позитивний вплив на прискорення економічного зростання й робити реальний внесок в економіку країни, що приймає ПІІ. Це залежить від багатьох факторів, серед яких слід назвати рівень економічного розвитку країни, можливості ТНК організувати високоприбуткове підприємство, інвестиційний клімат у країні. Найбільш бажаними для країни є так звані якісні інвестиції, тобто інвестиції, які мають тісні зв'язки з внутрішнім сектором економіки, сильною експортною орієнтацією чи сильним ефектом поширення технологій або знань. За сприянням ТНК можуть бути полегшені та прискорені процеси формування ринкового середовища, здійснення необхідних структурних зрушень в економіці країни, що приймає інвестиції, може бути проведена модернізація певних галузей промисловості.

Незважаючи на позитивні ефекти залучення ПІІ в економіку регіонів, вони не є панацеєю від усіх проблем. Більш того, значна залежність від таких інвестицій створює додаткові загрози для реалізації регіональних відтворювальних процесів, оскільки відсторонення національних та регіональних суб'єктів від управління регіональним розвитком на користь ТНК не може сприяти стійкому розвитку регіону на основі внутрішніх ціннісних установок, може привести до втрати національного суверенітету. Отже, будь-який позитивний вплив на регіональне відтворення від залучення

ПШ стає можливим тільки за умови проведення сильної регіональної економічної політики й залучення інвестицій відповідно до чітко визначених національних пріоритетів.

В історії економічного розвитку Мексики накопичено багатий досвід залучення іноземних інвестицій, тому його аналіз та використання можуть бути корисними під час обґрунтування методів та організації державної інвестиційної політики в Україні. Проблема залучення іноземних інвестицій в українську економіку існує багато років і продовжує зберігати

свою актуальність досі. Україна програє конкуренцію багатьом державам за обсягами залученого іноземного капіталу. В країні підвищується практичне значення проблеми дослідження впливу іноземного сектору на найважливіші макроекономічні показники країни й обґрунтування ефективної державної інвестиційної політики, яка дасть змогу значною мірою збільшити віддачу іноземних інвестицій та їх внесок у приріст ВВП країни, підвищити якість управління інвестиційними процесами, створити додаткові економічні стимули для підприємництва.

1. Кузнєцова Н.В. Міжнародні валютно-кредитні та фінансові відносини: контроль за рухом капіталу у сучасному світі. Київ : Київський університет, 2008. 446 с.

2. Кузнєцова Н.В. Контроль, лібералізація та регулювання руху капіталу у сучасному світі. Київ : Київський університет, 2011. 396 с.

3. Прасад Є., Раджан Р., Субраманян А. Иностранный капитал и экономический рост. URL: <http://www.idea-magazine.com.ua/archive/7768/makro/7792.html> (дата звернення: 03.10.2014).

4. Alfaro L., Areendam C., Kalemli-Ozcan S., Selin S. FDI and Economic Growth. The Role of Local Financial Markets. *Journal of International Economics*. 2003. № 61 (1). P. 512–533.

5. Carkovic M., Levine R. Does foreign direct investment accelerate economic growth? URL: <http://worldbank.org/research/conferences/financialglobalization/fdi.pdf> (дата звернення: 21.04.2017).

6. International Monetary Fund. Data and Statistics. Mexico. URL: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2018> (дата звернення: 15.03.2019).

7. Mexico Manufacturing Industry Information Centre. URL: <http://www.maquilaportal.com> (дата звернення: 20.02.2019).

8. Trading Economics. Mexico GDP Growth Rate & Mexico Foreign Direct Investment – 2018. URL: <http://www.tradingeconomics.com/mexico> (дата звернення: 05.03.2019).

9. The World Bank. Open Date. Mexico (2017–2018). URL: <http://data.worldbank.org/mexico> (дата звернення: 02.12.2018).

10. World Investment Report. Investment and new industrial policy. UNCTAD, 2018. URL: http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2018overview_ru.pdf (дата звернення: 11.04.2019).

1. Kyznietsova N.V. (2008). *Mezhdunarodnyye valyutno – kreditnyye ta finansovyye otnosheniya: control za rukhom kapytale u suchasnomu svyty* [International monetary and financial relations: capital controls in the modern world]. Kyiv : Kiyevskiy universitet. (in Ukrainian)

2. Kyznietsova N.V. (2008). *Control, liberalizacia ta reguluvannya za rukhom kapytale u suchasnomu svyty* [Control, liberalization and regulation or capital flows in the modern world]. Kyiv : Kiyevskiy universitet. (in Ukrainian)

3. Prasad A., Radgan R., Sybramanyan A. Foreign capital and economic growth. Retrieved from: <http://www.idea-magazine.com.ua/archive/7768/makro/7792.html> (accessed: 3 October 2014).

4. Alfaro L., Areendam C., Kalemli-Ozcan S., Selin S. (2003). FDI and Economic Growth. The Role of Local Financial Markets. *Journal of International Economics*, 61 (1), 512–533.

5. Carkovic M., Levine R. (2002). Does foreign direct investment accelerate economic growth? Retrieved from: <http://worldbank.org/research/conferences/financialglobalization/fdi.pdf> (accessed: 21 April 2017).

6. International Monetary Fund. Data and Statistics (2018). Retrieved from: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2018> (accessed: 15 March 2019).

7. Mexico Manufacturing Industry Information Centre (2019). Retrieved from: <http://www.maquilaportal.com> (accessed: 20 February 2019).

8. Trading Economics. Mexico GDP Growth Rate & Mexico Foreign Direct Investment (2018). Retrieved from: <http://www.tradingeconomics.com/mexico> (accessed: 5 March 2019).

9. The World Bank. Open Date. Mexico (2017–2018). Retrieved from: <http://data.worldbank.org/mexico> (accessed: 2 December 2018).

10. UNCTAD (2018). *World Investment Report. Investment and new industrial policy*. Retrieved from: http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2018overview_ru.pdf (accessed: 11 April 2019).

E-mail: nk@spline.net